

УДК 657.411:658.15

Л. В. Коваль,
к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця
ORCID ID: 0000-0003-3637-850x

В. В. Болехівська,
студентка магістратури факультету обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця
ORCID ID: 0000-0002-3906-8008

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.9.53

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

L. Koval,
Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Accounting
Department, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia
V. Bolekhivska,
Masters degree of the Accounting Department, Vinnytsia National Agrarian
University, Vinnytsia

ACCOUNTING OF OWN CAPITAL IN MANAGEMENT ENTERPRISE

У статті представлено інформацію стосовно бухгалтерського обліку власного капіталу, а саме в управлінні підприємством. Оскільки на сьогоднішній день власність є фундаментом сучасної підприємницької діяльності, в дослідженні розглянуто сутність даного поняття, з різних наукових точок зору. Розглянуто основні складові власного капіталу, конкретизовано його основні функції. Приділили увагу дослідженню важливості управління, так як воно передбачає ефективне використання та отримання максимальних прибутків в процесі його діяльності, виділили етапи дій управлінського персоналу в процесі прийняття управлінських рішень, що в свою чергу допоможе в прийнятті правильного рішення, яке призведе до високих показників діяльності, також виокремили основні напрями управління власним капіталом підприємства та яке програмне забезпечення використовується в бухгалтерському обліку.

The article presents information on the accounting of equity, namely in the management of the enterprise. So, as today's property is the foundation of modern entrepreneurial activity, the study examines the essence of this concept, from different scientific points of view. The main components of equity capital are considered, its main functions are specified. They focused on the study of the importance of management, since it involves the effective use and maximization of profits in the process of its activities, identified the stages of the actions of management staff in the process of making managerial decisions, which in turn will help in making the right decision, which will lead to high performance, as well outlined the main areas of management of the company's own capital and the software used in accounting.

At the present stage of development of the domestic market economy, the role and importance of accounting, which is responsible for providing information management of the enterprise, promotes efficient use of all its available resources, ensures the completeness and reliability of displaying data on the financial and property status of the entity.

The most significant indicator that characterizes the financial position of an enterprise is equity. Therefore, the issues of its formation, use and management are important in the management of both private and public enterprises, and it can also be added that equity is the basis of sustainable growth and financial sustainability.

Information about equity is the basis for analytical forecasts for the future development of the enterprise. Thus, the important task of any enterprise is the growth of own capital. Of course, in today's conditions, an increase in equity can not be achieved without the development and implementation of effective managerial decisions. In the process of managing own capital, it is necessary to have constant control over its change, which in turn will allow us to identify the reasons for its change. In this aspect, there is a need for a comprehensive analysis of equity capital, the definition of factors for its change and the development of management directions.

Equity is the financial basis of an enterprise, and the very existence of capital is a condition for business creation and development. An enterprise that carries out business activities, separated from others, must own capital. The very structure and dynamics of equity is the most significant indicator that determines the financial position of the enterprise. Equity represents part of the property of an enterprise, which is funded by the owners and owners' own funds. That is, it is not only a foundation for the establishment of an enterprise, but also stability and continuation of its economic activity.

One of the most significant indicators that characterizes the financial position of the company is equity. Therefore, the question of controlling its formation, use are important in the management of the activities of any business entity. Information about equity should be the basis for analytical forecasts for the future development of the enterprise. In this regard, the requirements for the content and quality of the reporting information on equity capital are increasing significantly.

*Ключові слова: власний капітал, фінансова стійкість, облік, управління, інформація.
Key words: equity, financial stability, accounting, management, information.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної ринкової економіки все більше посилюється роль і значення бухгалтерському обліку, що відповідає за інформаційне забезпечення менеджменту підприємства, сприяє ефективному використанню всіх його наявних ресурсів, забезпечує повноту та достовірність відображення даних про фінансово-майновий стан суб'єкта господарювання.

Найсуттєвішим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства, є власний капітал. Тому питання його формування, використання та управління мають важливе значення в управлінні діяльності як приватних, так і державних підприємств, також можна додати, що власний капітал є основою стійкого росту та фінансової стійкості.

Інформація про власний капітал є підґрунтям для аналітичних прогнозів щодо майбутнього розвитку підприємства. Таким чином, вагомим завданням будь-якого підприємства є ріст власного капіталу. Звичайно, що в сучасних умовах збільшення власного капіталу неможливе

без розробки та реалізації ефективних управлінських рішень. У процесі управління власним капіталом необхідним є постійний контроль за його зміною, що в свою чергу дозволить виявляти причини його зміни. У цьому аспекті виникає необхідність комплексного аналізу власного капіталу, визначення факторів його зміни та розробки напрямів управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Облік власного капіталу досліджений в науковій літературі як вітчизняними, так і зарубіжними вченими-економістами: В.Ю. Фабіянська, та О.П. Петровська, В.В. Сопко, П.С. Безруких, Н.П. Кондратков, Л.П. Краснова, Г.В. Савицька, О.А. Нужна, А.В. Хмелевська та Г.М. Незборецька та багато інших.

МЕТА СТАТТІ

Основною метою статті є висвітлення ролі обліку власного капіталу в управлінні підприємством.

Таблиця 1. Поняття власний капітал з точки зору науковців

№ п/п	Автори	Визначення власного капіталу
1	2	3
1	П.С. Безруких, Н.П. Кондратков, Л.П. Краснова, Г.В. Савицька	Як джерело утворення майна, основне джерело фінансування [3, с. 372]
2	В.В. Сопко	Це сума власних коштів підприємства, яка утворена внаслідок позитивних результатів діяльності, внесків учасників або залишена на підприємстві безоплатно [4, с. 48]
3	О.І. Пилипенко	Загальна вартість власних засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів [5, с. 8]
4	О.А. Нужна	Сума власних засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються для придбання активів [6, с. 500]
5	А.В. Хмелевська та Г.М. Незборецька	Це модифікована величина заборгованості підприємства його засновникам у розмірі вартості активів, які ним забезпечуються [7, с. 193]

Таблиця 2. Складові власного капіталу підприємства

Зареєстрований капітал	Юридично оформлена та офіційно об'явлена частина внесків власників до капіталу підприємства. У тому числі виділяють: статутний капітал та пайовий
1	2
Капітал у дооцінках	Сума дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів
Додатковий капітал	Відображається емісійний дохід, вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу та інші складові додаткового капіталу
Резервний капітал	Наводиться сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок чистого прибутку підприємства
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Відображається накопичена сума чистого прибутку, що залишається на підприємстві після розподілу або чистого збитку, в результаті отримання негативного фінансового результату за звітний період
Вилучений капітал	Господарські товариства відображають фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників. Сума вилученого капіталу наводиться в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу
Неоплачений капітал	Відображається сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Ця сума наводиться в дужках і вираховується при визначенні підсумку власного капіталу

Джерело: [9—10].

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Власний капітал є фінансовою основою підприємства, саме наявність капіталу є умовою створення та розвитку бізнесу. Підприємство, що здійснює підприємницьку діяльність, відокремлену від інших, повинно володіти капіталом. Сама структура та динаміка власного капіталу є найсуттєвішим показ-

ником, що визначає фінансовий стан підприємства. Власний капітал показує частину майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Тобто він є не тільки фундаментом для створення підприємства, а й стабільністю і продовженням його господарської діяльності [1, с. 309].

Функції власного капіталу

<i>Заснування та введення в дію підприємства</i>	Власний капітал у частині статутного є фінансовою основою для запуску в дію нового суб'єкта господарювання
<i>Відповідальності та гарантії</i>	Статутний капітал є свого роду кредитним забезпеченням для кредиторів підприємства
<i>Захисна</i>	Чим більший власний капітал, тим краще захищеним є підприємство від впливу загрозливих для його існування факторів
<i>Стабілізації</i>	Власний капітал виступає основним індикатором фінансової стійкості підприємства
<i>Розподілу</i>	Обсяг власного капіталу визначає пропорцію розподілу чистого прибутку між власниками підприємства
<i>Забезпечення ефективності</i>	Наявність власного капіталу в джерелах формування майна забезпечує ефективність діяльності підприємства

Рис. 1. Функції власного капіталу

Таблиця 3. Напрями управління власним капіталом підприємства

Напрями управління власним капіталом підприємства		
На етапі формування:	На етапі використання:	На етапі розподілу чистого прибутку:
Забезпечення своєчасного внесення коштів до статутного	Забезпечення власного капіталу в обороті	Розробка дивідендної політики
Забезпечення відрахувань із прибутку до резервного капіталу	Вкладення власних коштів у прибуткові інвестиційні проекти	Визначення капіталізованої та споживчої частки чистого прибутку
Збільшення нерозподіленого прибутку		Визначення потреби в інвестиціях та оцінка альтернативних джерел

Одним із найсуттєвіших показників, що характеризує фінансовий стан підприємства, є власний капітал. Тому питання контролю за його формуванням, використанням мають важливе значення в управлінні діяльністю будь-якого господарюючого суб'єкта. Інформація про власний капітал повинна бути основою для аналітичних прогнозів щодо майбутнього розвитку підприємства. У зв'язку з цим вимоги до змісту та якості звітної інформації про власний капітал істотно зростають [2].

Взагалі власний капітал як об'єкт обліку почав розглядатись з моменту розвалу Радянського союзу та створення в Україні ринкової економіки і налаштування системи бухгалтерського обліку, відповідно до світових стандартів. Перш ніж розглянути особливості бухгалтерського обліку власного капіталу в управлінні підприємством, визначимо сутність цього економічного терміну. Проаналізувавши джерела наукової літератури можна зробити висновок, що існують різні бачення даного поняття (табл. 1), які більш детально описані в таблиці.

Тобто з вищенаведених тверджень, щодо сутності власного капіталу, ми розуміємо, що чітко одного визначення не існує, думки у науковців досить різні, наприклад Т. С. Яровенко та К.П. Свистільник звертають увагу на те що власний капітал доцільно визначати як основу створення й розвитку господарської діяльності підприємства, а також головну складову його загального потенціалу у вигляді початково зареєстрованих та додатково створених власних коштів (засобів) [8, с. 190].

На сьогоднішній день керуючись національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", яке затверджено Міністерством фінансів України 07.02.2013 р. № 73, зазначається, що власний капітал — це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [9].

Розмір власного капіталу підприємства відображається у першому розділі пасиву ба-

лансу, а джерела його створення у звіті про власний капітал. Згідно з Методичними рекомендаціями, власний капітал включає в себе зареєстрований, додатковий, резервний, неоплачений та вилучений капітал, капітал у дооцінках, нерозподілений прибуток (непокритий збиток) [10]. Більш детальний опис про кожну складову власного капіталу, наведено в таблиці (табл. 2).

У цілому власний капітал відіграє досить важливу роль в діяльності підприємства, що проявляється у його функціях (рис. 1).

Реалізація вищенаведених функцій дає змогу досягнути досить високої ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Ми вважаємо, що не менш важливою складовою на будь-якому, підприємстві не залежно від форми власності, є необхідність здійснювати управлінську діяльність. Ефективна діяльність суб'єктів господарювання України потребує управління фінансовими ресурсами. Інвестори надають перевагу тим підприємствам, де функціонує ефективне управління власним капіталом, що в свою чергу забезпечить захист інтересів та покаже ефект від використання вкладених ними коштів.

Управління забезпечує планування, організацію, мотивацію, контроль та регулювання діяльності. Досягнення будь-якої мети можливе тільки за допомогою плідної праці колективу підприємства. Необхідно правильно організувати діяльність персоналу, враховуючи їх інтереси та застосовувати певні заохочення та стимулювати свій персонал для ефективної та плідної праці на благо підприємства. Будь-який контроль забезпечує порівняння досягнутих результатів із запланованими.

Ядром управлінських рішень та самої діяльності виступає облікова інформація. Адже від правильно сформованої бухгалтерської інформації буде залежати подальше функціонування підприємства та його здатність конкурувати. Тобто облікова інформація є основою, і сутність її полягає в можливості керівництва

здійснювати попередній, поточний і подальший контроль.

При здійсненні тих, чи інших маніпуляцій з власним капіталом підприємства важливим етапом є формування управлінського рішення щодо розподілу та використання. При наявності альтернативних проектів управлінських рішень їх вибір для реалізації повинен базуватися на системі критеріїв, які визначають політику управління прибутком підприємств.

Виділяють етапи дій управлінського персоналу в процесі прийняття управлінських рішень:

1. Діагноз, тобто визнання проблеми. Виявляється та описується проблемна ситуація на основі якої буде проводитись оцінка альтернативних варіантів вирішення проблеми.

2. Накопичення інформації про проблему. Виконується збір та обробка інформації різного характеру щодо проблеми, яка розглядається.

3. Розробка альтернативних варіантів вирішення проблеми. Описується та складається перелік всіх можливих варіантів дій, що забезпечують вирішення проблемної ситуації.

4. Оцінка альтернативних варіантів. Здійнюється перевірка ідентифікованої альтернативи за критеріями: реальність, відповідність ресурсам які має в своєму розпорядженні підприємство, прийнятність наслідків реалізації альтернативи.

5. Прийняття рішень. Вибір кращої альтернативи яка вирішить цю проблему в найкоротші строки.

Незалежно від того, яке підприємство та якою діяльністю займається, важливою ланкою є налагоджена система управління. Отже, необхідна взаємодія між управлінським персоналом та виконавцями щодо досягнення поставлених цілей фінансово-господарської діяльності підприємства. Вищенаведені етапи є основою в роботі системи управління, оскільки вони реалізують ефективне функціонування підприємства.

Наведемо основні напрями управління власним капіталом підприємства (табл. 3).

Ефективне управління власним капіталом призведе до збільшення його обсягу. У процесі управління власним капіталом необхідно враховувати як внутрішні так і зовнішні фактори та чітко виокремлювати загрози та можливості. Основними факторами внутрішнього середовища є: вид діяльності та його специфіка, обсяги майна підприємства, наявність інноваційних технологій. Щодо зовнішніх факторів впливу виділяють наступні: податкове законодавство, економічну ситуацію в країні, конкурентоспро-

можність, темп інфляції, валютну політику держави.

Хотілося б звернути увагу на програмне забезпечення, а саме програми бухгалтерського обліку. Більшість підприємств застосовують професійні програми бухгалтерського обліку, як-от: "ІС:Бухгалтерія", "ПАРУС", "Галактика", SAP тощо, які спеціалізовані на замовлення конкретного суб'єкта господарювання, задля автоматизації конкретних завдань обліку. Але це призводить до чималих витрат. Як негативний приклад можна зазначити програмне забезпечення бюджетних установ. Програмні пакети, які використовуються державними установами є досить неактуальними на сьогоднішній день, що, як наслідок, призводять до негативних результатів роботи підприємств. Звичайно покращило б ситуацію застосування більш сучасних програм.

ВИСНОВОК

Підсумовуючи все вищезазначене, можна стверджувати, що ефективне управління власним капіталом є основним критерієм прибуткової діяльності та фінансової стабільності. Оскільки на сьогоднішній день власність є ядром сучасної підприємницької діяльності, що передбачає її ефективне використання та отримання максимальних прибутків у подальшому. Також ми розглянули різні підходи до сутності визначення власного капіталу та узагальнили дане питання. Визначили та систематизували основні напрями управління власним капіталом підприємства.

Література:

1. Сук Л.К. Фінансовий облік: [навч. посіб.] Л.К. Сук, П.Л. Сук. — К.: Знання, 2012. — 647 с.
2. Фабіянська В.Ю. Основні підходи до проведення аудиту власного капіталу підприємства Фабіянська В.Ю., Петровська О.П. Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. молод. науковців, 14—15 квітня 2016 року. — Вінниця, ВНАУ, 2016. — С. 147—151.
3. Вівчар О.Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства О.Й. Вівчар, В.М. Саварин Науковий вісник НАТУ України. — 2009. — Вип. 19.5 — С. 146—150.
4. Сопко В.В. Власний капітал акціонерних товариств: особливості визначення та обліку В.В. Сопко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. — 2007. — Вип. 17.6. — С. 246—253.

5. Пилипенко О.І. Облік та аналіз власного капіталу: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук 08.06.04 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит О.І. Пилипенко. — К., 2005. — 20 с.

6. Нужна О.А. Власний капітал сільськогосподарських підприємств: трактування, класифікація, структура О.А. Нужна Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету: наук. журнал. Економічні науки. Серія облік і фінанси. — 2012. — Вип. 9 (33). — Ч. 2. — С. 498—507.

7. Хмелевська А.В. Власний капітал за атрибутами об'єкту бухгалтерського обліку А.В. Хмелевська, Г.М. Незборецька Сталий розвиток економіки. — Хмельницький: Університет економіки і підприємництва. — 2011. — № 4. — С. 192—194.

8. Яровенко Т.С. Удосконалення методології бухгалтерського обліку власного капіталу в сучасних умовах Т.С. Яровенко, К.П. Свистільник // Вісник Дніпропетровського університету — Вип. 7 (2). — 2013. — С. 189—194. — (Сер.: Економіка).

9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

10. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності затверджені наказом Міністерства фінансів України від 23.03.2013 р. № 433 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

References:

1. Suk, L.K. and Suk, P.L. (2012), *Finansovyj oblik*, [Teach manual], Znannja.

2. Fabijansjka V.Ju. and Petrovsjka, O.P. (2016), "The main approaches to the audit of the

enterprise's own capital";: *Materialy I Vseukr. nauk.-prakt. konf. molod. naukovciv* [Materials I Allukr. sci. pract. conf. young scientists], *Problemy ekonomichnogho, oblikovogho, kontroljnogho i analitychnogho zabezpechennja upravlinnja pidpryjemstvom* [Problems of economic, accounting, control and analytical support of enterprise management], VNAU, Vinnytsia, Ukraine.

3. Vivchar, O. J. and Savaryn, V. M. (2009), "Equity as a financial source for the functioning of the enterprise", *Naukovyj visnyk*, vol. 19.5, pp. 146—150.

4. Sopko, V.V. (2007), "Equity capital of joint-stock companies: features of definition and accounting", *Naukovyj visnyk Nacionaljnogho lisotekhnichnogho universytetu Ukrajinjy: zbirnyk naukovo-tekhnichnykh pracj*, vol. 17.6, pp. 246—253.

5. Pylypenko, O. I. (2005), "Accounting and analysis of equity", Ph.D. Thesis, Accounting, analysis and audit, Ukraine.

6. Nuzhna, O.A. (2012), "Own capital of agricultural enterprises: interpretation, classification, structure", *Nauk. zhurnal. Ekonomichni nauky*. vol. 9 (33) — Ch. 2., pp. 498—507.

7. Khmelevsjka, A. V. and Nezboresjka Gh. M. (2011), "Equity according to the attributes of the object of accounting", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. № 4, pp. 192—194.

8. Jarovenko, T. S. and Svystiljnyk, K. P. (2013), "Improvement of the accounting methodology of equity capital in modern conditions", *Visnyk Dnipropetrovsjkogho universytetu*, vol. 7(2), pp. 189—194.

9. Ministry of Finance of Ukraine (2013), "General requirements for financial statements", available at: <http://www.me.gov.ua>. (Accessed 07 february 2013).

10. Ministry of Finance of Ukraine (2013), "Methodical recommendations for filling out forms of financial reporting", available at: <http://www.me.gov.ua>. (Accessed 23 march 2013).

Стаття надійшла до редакції 26.04.2019 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА